

## ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Գաղթավայրերու մէջ Հայց. Եկեղեցւոյ կազմակերութիւնը այնպիսի երևոյթ մըն է, որուն նշանակութիւնը ո՛րչափ չեղաուի քիչ է: Քանիցս առիթ ունեցանք զիսկ տալ միւր խմբադրականներուն մէջ թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին է այն միակ հոգաւորութիւնը, որ պիտի կրնայ հայը հա՛յ պահել իրրեւ ազգային զանգուած, եւ առօր համար արտագին հրճուանքով ողջունելինք ու կ'ողջունենք այն բոլոր ձեռնարկները որոնց նպատակն է կազմակերպել մեր Մայրենի Եկեղեցին զաղթավայրերու մէջ:

Ծնորդիւ իր Մայրենի Եկեղեցւոյն է որ հայը պիտի կրնայ պահել իր ինքնութիւնը նոյնիսկ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պէս բնկուողիչ միջավայրերու մէջ, իսկ բնզհանրաւ պէս իսլամ նկարագիր ունեցող երկիրներու մէջ, զոր օրինակ, Նեղոսէն մինչեւ Տիգրիս տարածուող երկիրներ, ուր յարանուանական մրցակցութիւններ կան եւ յետոյ կան մասնաւոր դրութիւններ եւ դիւրութիւններ մարդորսութեան, հո՛ն աւելի եւս կը շեղաուի եւ զգալի կ'ըլլայ Հայց. Եկեղեցւոյ կազմակերպուած ու բարեկարգ վիճակը:

Գաղթավայրերու մէջ մեր ժողովուրդը, իր բնաշխարհի կորուստին եւ իր տնտեսական կեանքին կործանման հետեւանքով, չի կրնար մրցիլ օտարներու եւ աշխարհաւաններու հետ, որոնք հարուստ են եւ մէկէ աւելի միջոցներ ունին իրենց գործունէութիւնը ցուցադրելու եւ իրենց նպատակը հետապնդելու համար: Անոնք կրնան իրենց իրաւունքին մէջ նկատուիլ: Իսկ Հայց. Եկեղեցւոյ ժողովուրդին համար բաւական չէ զիսնալ թէ օտարներ եւ աշխարհաւաններ կը գործեն, կ'աշխատին եւ յաջողութիւններ գիտնալ թէ օտարներ եւ աշխարհաւաններ կը գործեն, կ'աշխատին եւ յաջողութիւններ քննել կը բերեն: Ո՛չ ալ ուրիշ կարեւորութիւն կամ օգուտ ունի զանգատիլ անոնց դէմ, ո՛չ ալ արհամարհել մեր կարճ միջոցները եւ բանի տեղ չդնել մեր ունեցած ոյժերը, որոնք պարտական եւ եկեղեցական շրջանակներու մէջ, այլ պարտաւոր ենք բնել ի՛նչ որ կրնանք եւ ի՛նչ որ կարելի է: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ գիրքը այս իրականութեան մէջ պէտք է որ յարգուի իր բոլոր զաւակներու կողմէն հաւասարապէս. վասնզի, կրկնենք անգամ մըն ալ, այս եկեղեցի'ն է որ կրնայ պահել պահպանել Հայութիւնը, իր հոգեւոր շունչով եւ ազգային հմայքով: Սիրոն, բարեբախտաբար, մինակ չէ իր այս հաւասարամիտ մէջ: Այսպէս կը խորհին նաեւ մեր ժողովուրդին լուրջ եւ փորձառու զաւակները, եւ հաճոյքով կը գիտենք որ հայ մամուլին մէջ ալ միեւնոյն հաւաստումը եւ համոզումը կ'արտայայտուի մերթ րնդ մերթ:

Եւ որպէս զի Հայց. Եկեղեցին կարենայ իր բարերար գերը կատարել հայ գաղթավայրերու մէջ, հարկ է որ յարգուի անոր հեղինակութիւնը: Սկզբունքի խնդիր մըն է ասիլաւ Աւելորդ ժամաւաճառութիւն պիտի ըլլայ զէմքերու եւ զէպքերու, ձեւերու եւ պաշտօնականութիւններու վերածել սկզբունքի այս խնդիրը: Ատոնք երկրորդական են սկզբունքին քով, որուն չիտակ ըմբռնումը կրնայ լաւագոյն ուղղութիւնը տալ արող մտայնութեան, որ առհասարակ դժգոհ է ամէն բանէ եւ ըմբոստ հանդէպ եկեղեցւոյ հեղինակութեան:

Մեծ պատերազմէն յառաջ, հայ ժողովուրդը իր բնաշխարհին մէջ, իրրեւ հետեւանք տիրող կանոնաւոր վիճակին, կը յարդէր օրէնքը, նախանձախնդիր էր կարգուկանոնի պահպանութեան, եւ Եկեղեցին ալ ի վիճակի էր իր հեղինակութիւնը յարգել տալու: Պատերազմէն ետքը պայմանները փոխուեցան, ժողովուրդը ցրուեցաւ իրարմէ տարրեր միջավայրերու մէջ, իր առտնին կեանքը եւ իր տնտեսական վիճակը ենթարկուեցան նոր եւ անսովոր յեղաշրջումներու, իսկ իր բնկերային եւ իր ազգային կեանքին աւանդական ըմբռնումները գրեթէ աշխարհեցան: Ատոնք ցնցումներ էին հայ ժողովուրդին համար, եւ ցնցումներ չէին կրնար մշտապէս ըլլալ, քիչ ետքը ողջմտութիւն եւ պայծառատեսութիւն ընտանք բնական ոյժերը պիտի արթնայային իր ներսը եւ պիտի հարկադրէին զինքն կազմակերպուելու՝ կեանքի եւ միջավայրի նոր պահանջներուն համեմատ, եւ հիմայ անցման այս շրջանին մէջ է որ հայ ժողովուրդը կ'ըզայ եւ կը զը-

նահատէ իր Մայրենի եկեղեցւոյն կազմակերպութեան պէտքը: Այս ողջունելի և քաջակերտական իրականութիւնը, սակայն, չի կրնար հասնիլ իր նպատակին, եթէ առանց արեւելայի չյարգութիւն չայց. եկեղեցւոյ հեղինակութիւնը ամէնէն յառաջ իր զաւակներու յոգմէն:

Ըստ մեզ երկու գլխաւոր կէտերու ուշադրութիւն պէտք է դարձնել՝ սխալ և թիւր գաղափար չկազմելու համար Հայց. եկեղեցւոյ հեղինակութեան մասին:

Առաջին կէտը.— Հայց. եկեղեցին ամէնէն յառաջ հոգեւոր հաստատութիւն մըն է, հայ ժողովուրդին կրօնական գոտարարականութեան դարաւոր և փոռաւոր դպրոցը և անոր առկուլութեան ու գործունէութեան ներշնչաբանը: Հայ ժողովուրդը պէտք է որ իր կարճ և տկար միջոցներով իսկ օժանդակէ իր Մայրենի եկեղեցւոյն հոգեւոր նկարագրին անվթար պահպանութեան: Հայ ժողովուրդին ծանօթ եկեղեցասիրութիւնը և անոր նուիրումները իր եկեղեցին պայծառ պահելու նախանձախնայողութեան մէջ, բոլոր և ապահովութիւններ ևն ամէն կերպով: Այս առաջին կէտին մէջ ըլլալիք զոհողութիւնը բարոյական արժէք մը ունի գրեթէ: Եւ հարկ է որ ընենք այս զոհողութիւնը առանց վերապահութեան:

Երկրորդ կէտը.— Հայց. եկեղեցին առանցքը եղած է, միշտ իր հոգեւոր նշանակութեամբ և հեղինակութեամբ, մեր ժողովուրդի ընկերային կեանքի խնդիրներուն: Եկեղեցին է որ կը հսկէ հայ ժողովուրդի, զոր օրինակ, ամուսնական, կրթական, վարչական և այլն գործերուն: Եւ հիմա՞յ ալ բոլոր գաղթավայրերու մէջ, քրիստոնեայ թէ իսլամ, Հայաստանեայց եկեղեցին է որ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդը, և մասնաւորապէս իսլամ գաղթավայրերու մէջ բացարձակապէս Հայց. եկեղեցիով է որ հայ ժողովուրդը կը ճանչցուի իրրեւ ազգային համայնք կամ զանգուած:

Մեր ժողովուրդին և մասնաւորապէս անոր գործունէայ զաւակներուն նուիրական պտուղը պիտի ըլլայ յարգել իրենց Մայրենի եկեղեցւոյն հեղինակութիւնը, որպէս զի ան կարենայ թէ՛ նոյն ինքն հայ ժողովուրդին ծոցը և թէ՛ տիրող և հովանաւորող կառավարութեանց առջև արդիւնաւորութեամբ կատարել իր առաջնորդի պաշտօնը: Ուրիշ խօսքով՝ ժողովուրդն է որ պիտի յարգէ իր եկեղեցւոյն հեղինակութիւնը և ոչ թէ եկեղեցին բանի միջոցներով պիտի պարտադրէ իր հեղինակութիւնը ժողովուրդին վրայ: «Է՛ր երբեմն» որ եկեղեցին ունէր այդ բանի կամ նիւթական միջոցները: Այսօր անցած են ատոնք, և լա՛ւ է որ անցած դացած են. վասն զի բռնապետութիւնը չէ՛ հոգւոր իշխանութեան մը նկարագիրը: Մեր եկեղեցւոյն ժողովուրդը իրեն բնածին ողջմտութեամբ և իրեն աւանդական երկրպագութեամբն է որ բարձր պիտի պահէ իր եկեղեցւոյն հեղինակութիւնը, և թոյլ պիտի չտայ որ ան նշաւակ ըլլայ անհատական նկատումներու և խմբակցական յայտնի կամ զաղանի շահերու. վասն զի գաղթավայրերու մէջ, Հայց. եկեղեցիէն և անոր հոգեւոր իշխանութենէն զատ ոյժ մը, հաստատութիւն մը չունինք, պահելու և ներկայացնելու համար Հայութիւնը:

Եթէ մենք չյարգենք մեր հոգեւոր իշխանութիւնը, իրաւունք չունինք պահանջել ուրիշներէ որ յարգեն զայն. եթէ մենք չկազմակերպենք մեր տկար և կարճ միջոցները կոթնելով մեր հոգեւոր իշխանութեան, և զանոնք չզննենք ի սպաս մեր ինքնապահպանութեան և ուժաւորման, իրաւունք չունինք սպասելու որ դուրսէն օգնութիւններ ընձեռուին մեզի:

Գիտնա՛նք յարգը մեր ձեռքը մնացած բարոյական և նիւթական ոյժերուն . . . . :